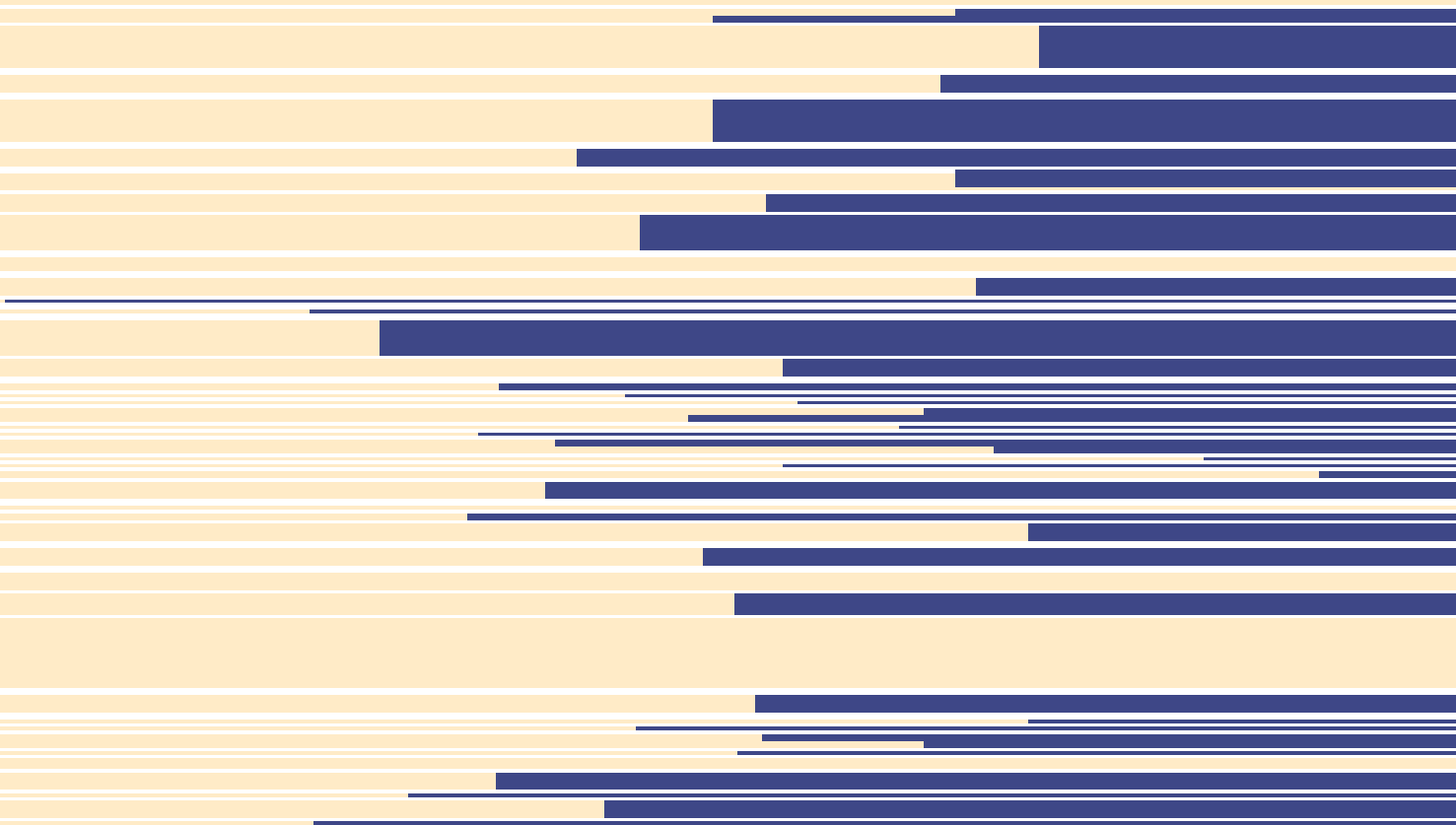

Transitiewerkplaats

DIGITALE

Gemeenschapsgoederen

Introductie

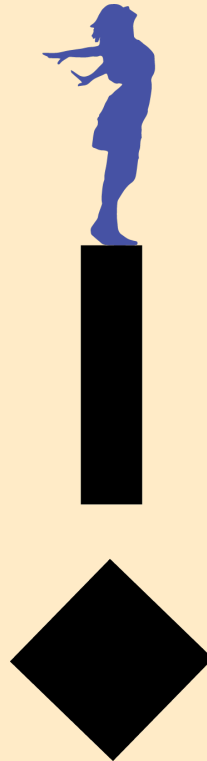
Commons Network houdt zich als denktank en civilsociety-organisatie al 10 jaar bezig met Digitale Gemeenschapsgoederen en duurzaam kennisbeheer, en heeft een rijk internationaal netwerk van denkers, academici, beleidsmakers en practitioners op dit onderwerp. In onze Transitiewerkplaatsen verkennen we modellen voor de nieuwe economie en bieden we tools en inzichten voor overheden en het maatschappelijk middenveld. [Verken ons werk op Digitale Commons.](#)

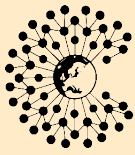
Commons Network werkt in 2024 samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken aan de Transitiewerkplaats Digitale Gemeenschapsgoederen. De hoofdvraag is duidelijk: wat zijn Digitale Gemeenschapsgoederen en hoe kan de overheid zich daartoe verhouden?

In de Transitiewerkplaats Digitale Gemeenschapsgoederen ontwikkelen we met partners ideeën, bouwen we bruggen tussen onderzoek, samenleving en beleid en werken we samen aan een duurzame digitale transitie. De Transitiewerkplaats is deels een verkenning van mogelijke beleidsrichtingen en deels kennis- en netwerkopbouw waar we ook bij willen dragen aan het bredere maatschappelijke gesprek.

Als onderdeel van de Transitiewerkplaats Digitale Gemeenschapsgoederen bouwen we een actieve gemeenschap van betrokken experts, ambtenaren en initiatiefnemers. Zij ontvangen een maandelijkse nieuwsbrief, uitnodigingen voor expertsessies en inspiratie-events en een serie toegankelijke Explainers over Digitale Gemeenschapsgoederen, waarvan dit document de eerste is. Geef je op voor de mailinglijst via digitalcommons@commonsnetwork.org

Motivatie

Het belang van Digitale Gemeenschapsgoederen dient zich steeds meer aan, er liggen veel kansen voor soevereiniteit, autonomie en veerkracht, en het onderwerp is sterk verwant aan het gesprek over de noodzaak van een digitale publieke infrastructuur. Ook in internationale context zien we deze beweging.

Gezamenlijk begrip van deze concepten en het belang ervan in de bredere gemeenschap en binnen de verantwoordelijke ministeries is cruciaal om deze agenda op de juiste manier verder te brengen.

- » De Transitiewerkplaats behandelt daarom een aantal subvragen die samen zorgen voor een compleet en breed begrip van zowel Digitale Gemeenschapsgoederen als een waardegedreven digitaal domein in het algemeen. De werkplaats zal onder andere ingaan op de vragen:
- » Wat zijn bestaande definities van Digitale Gemeenschapsgoederen en wat zijn goede voorbeelden?
- » Hoe verhoudt een Commons-aanpak zich tot een marktaanpak of een overheidsaanpak?
- » Wat is de economische en maatschappelijke waarde van Digitale Gemeenschapsgoederen, en wat zijn mogelijke risico's?
- » Hoe verhouden de Digitale Gemeenschapsgoederen zich tot andere technologische concepten met momentum, zoals open source of digitale publieke infrastructuur?
- » Wat zijn mogelijke rollen voor de overheid ten opzichte van Digitale Gemeenschapsgoederen?

Voorbeelden

Open source: Linux

De [Linux](#)-besturingssystemen zijn het meest prominente voorbeeld van vrije en open-source samenwerking. De broncode mag door iedereen gebruikt, gewijzigd en commercieel of niet-commercieel verspreid worden onder de voorwaarden van 'open' licenties als de GNU General Public License (GPL). De bekendste Linux-gebaseerde besturingssystemen zijn Ubuntu en Debian voor computer en Android voor telefoon.

Platformcoöp: Consegn Etiche

[Consegn Etiche](#) uit de Italiaanse stad Bologna is een voorbeeld van de ethische, collectief gedreven alternatieven voor bestaande bezorgplatforms. Het platform is ontworpen en wordt beheerd door een coöperatie van stadsplanners, lokale winkeliers, academici en vertegenwoordigers van een vakbond van fietskoeriers. De gemeente helpt met de financiering en het makkelijker maken van regulering.

Kenniscommons: Wikipedia

[Wikipedia](#) is een cruciale digitale kenniscommons die wordt beheerd door de Wikimedia Foundation en door een klein leger van vrijwilligers. Een ingenieus (en imperfect) beheermodel ligt ten grondslag aan het gedeelde onderhoud, de transparantie en het collectieve karakter dat Wikipedia al sinds 2001 kenmerkt.

Decentraal micro- blog-netwerk:

Mastodon

[Mastodon](#) is een miniblog-applicatie met inmiddels zo'n twee miljoen gebruikers. Het is, anders dan X, geen centraal platform waar gebruikers in worden opgesloten. Het is een open source software die iedereen die dat wil op zijn of haar eigen server kan installeren (een 'Instance'). Met behulp van een protocol - ActivityPub - communiceren de Instances met elkaar en met het decentrale netwerk.

Context

De Transitiewerkplaats Digitale Gemeenschapsgoederen speelt zich af tegen de achtergrond van een gedigitaliseerde samenleving. Niet alleen dat. Voor een steeds groter deel van de technologische toepassingen in communicatienetwerken, de gezondheidszorg, handel en bedrijfsvoering, de wetenschap en het onderwijs, en zelfs de media, zijn burgers en organisaties in Nederland afhankelijk van een handvol grote techbedrijven uit de Verenigde Staten.

Dit geldt ook voor de overheid. Terwijl de bedrijfsmodellen, black-box-technologieën en monopolievorming van 'Big Tech' vaak op gespannen voet staan met publieke waarden. De ethiek en het collaboratieve model van de Digitale Gemeenschapsgoederen bieden hier een uitkomst.

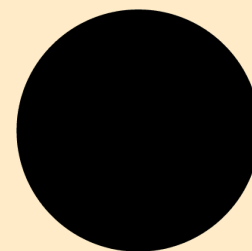
Nederland is al langer bezig met projecten die raken aan de Digitale Gemeenschapsgoederen. Staatssecretaris van BZK Alexandra van Huffelen heeft zich actief ingezet op het vlak van waardegedreven digitale ecosystemen en Digitale Gemeenschapsgoederen. In een [Kamerbrief](#) van 7 juli jongstleden onderschrijft zij het belang van Digitale Gemeenschapsgoederen en digitale technologie die waarden als privacy, transparantie en zelfbeschikking respecteert.

De overheid nam al enkele belangrijke stappen. Zo ging in 2023 binnen BZK het Open Source Program Office (OSPO) van start met als doel interne knelpunten rondom open source weg te nemen. Ook zijn verschillende overheden lid van Public Spaces, een coalitie van Nederlandse publieke organisaties die samenwerken om meer grip te krijgen op technologie en willen overschakelen op ethische alternatieven voor dominante platforms.

Verder is Nederland voornemens om samen met onder andere Frankrijk en Duitsland een European Digital Infrastructure Consortium (EDIC) voor de Digital Commons op te zetten, als vervolg op de declaratie [Towards a Sovereign Digital Infrastructure of Commons](#) die in 2022 door 19 EU-lidstaten werd ondertekend. De EDIC moet in samenwerking met de Europese Commissie de doelen uit de vooruitstrevende [Digital Decade](#) (DD) agenda helpen uitvoeren. Het ministerie van BZK is betrokken bij een Groeifonds-aanvraag op dit onderwerp en ook het Ministerie van Economische Zaken is actief op deze agenda met het ontwikkelen van de [Agenda Digitale Open Strategische Autonomie](#).

De beleids- en coalitievorming past ook in een context van recente Europese wet- en regelgeving in het digitale domein. De EU implementeerde de afgelopen drie jaar de Digital Markets Act (DMA) die onder andere betrekking heeft op (anti)monopolievorming, de Digital Services Act (DSA) die gaat over online platforms en intermediairen, en de Data Governance Act (DGA), waarbij de verantwoordelijke toegang tot data centraal staat. En natuurlijk was de Algemene Verordening Gegevensbescherming er al.

Het is in deze context dat deze Transitiewerkplaats meer duidelijkheid zal scheppen over Digitale Gemeenschapsgoederen, hoe die passen in de huidige stroom van ideeën, modellen en beleid in het digitale domein, en op welke manier de overheid invulling kan geven aan haar rol daarin.

Mogelijkheden en Potentie

Bij Digitale Gemeenschapsgoederen draait het niet alleen om digitale technologie, maar ook om de economie, hoe die wordt georganiseerd en wie die ten goede komt. Digitale Gemeenschapsgoederen staan voor een democratische praktijk, met gedeeld eigendom, en zetten daarmee een verschuiving in gang, weg van gecentraliseerd (privaat of staats) beheer van technologie en naar democratisering van de digitale infrastructuur. Digitale Gemeenschapsgoederen helpen hiermee om publieke waarden als democratisering, zelfbeschikking en soevereiniteit te bewaken en te verstevigen. Deze verschuiving biedt talrijke mogelijkheden voor Nederland, of welk land dan ook.

Divers en veerkrachtig

Een divers en decentraal digitaal landschap is veerkrachtig en weerbaar tegen schokken of 'barsten' in het netwerk. Het aantal *single points of failure*, de plekken waar het netwerk kwetsbaar is door te grote afhankelijkheid van één enkele technologie, bedrijf of server, wordt zo gereduceerd.

Economische transitie

Digitale Gemeenschapsgoederen hebben een enorm potentieel als basisinfrastructuur voor inclusieve economische ontwikkeling. Ze zijn herbruikbaar, breed toegankelijk en maken gebruik van ethische verdien en beheermodellen. Het kan de basis vormen voor nieuwe generaties toepassingen, ook in de platform economie, met makers en techbedrijven die stevig zijn ingebed in de samenleving en daar waarde aan toevoegen.

Democratisch beheer

Democratisering op het niveau van de gemeenschap of het collectief staat centraal bij Digitale Gemeenschapsgoederen. Technologie die wordt gebruikt voor publieke doeleinden, zoals in de media en journalistiek, het onderwijs of de zorg, is gebaat bij een zorgvuldige en democratische inbedding in haar gebruikersgemeenschappen.

Digitale Autonomie

Digitale Gemeenschapsgoederen kunnen de creatie en het beheer van digitale technologieën ook dichter bij huis brengen. Niet alleen dat. Ze geven invulling aan het idee van strategische autonomie, dat betrekking heeft op het vermogen om publieke belangen te borgen en risicovolle afhankelijkheidsrelaties te verminderen.

Plan & Activiteiten

We werken in deze Transitiewerkplaats samen met onze partners en nodigen in de loop van het traject practitioners, leidende denkers en beleidsmakers uit ons netwerk uit. Commons Network faciliteert ontmoetingen met de Nederlandse en internationale gemeenschap rondom Digitale Gemeenschapsgoederen, draagt kennis en inzichten aan en werkt een aantal kennisproducten uit, om zo tot een helder transitiepad voor beleid te komen. We werken in de Transitiewerkplaats Digitale Gemeenschapsgoederen ook nauw samen met partners als Waag Future Lab, Public Spaces, en de HvA, Faculteit Digitale Media en Creatieve Industrie, en Copernicus Institute for Sustainable Development van de Universiteit Utrecht.

We schrijven en delen:

- » **Explainers.** Toegankelijke 5-pagers waarin we de bouwstenen van Digitale Gemeenschapsgoederen en Digitale Publieke Infrastructuur, en de mogelijke rol(len) van de overheid, beknopt bespreken aan de hand van aansprekende voorbeelden.
- » **Nieuwsbrieven.** We begeleiden het traject door middel van de maandelijkse nieuwsbrief Digitale Gemeenschapsgoederen, waarin we terugblikken op voorgaande stappen, de Explainers delen en aankondigingen doen van aankomende evenementen.
- » **Beleidsaanbevelingen.** We verwerken de inzichten uit het onderzoek en uit de gesprekken en workshops met experts en ministeries in een aantal beleidsaanbevelingen, waarin we dieper ingaan op ideaaltypes en financieringsvoorwaarden, en de relatie met bestaande wettelijke en juridische kaders.

Planning

Onderzoek en Kennisdeling

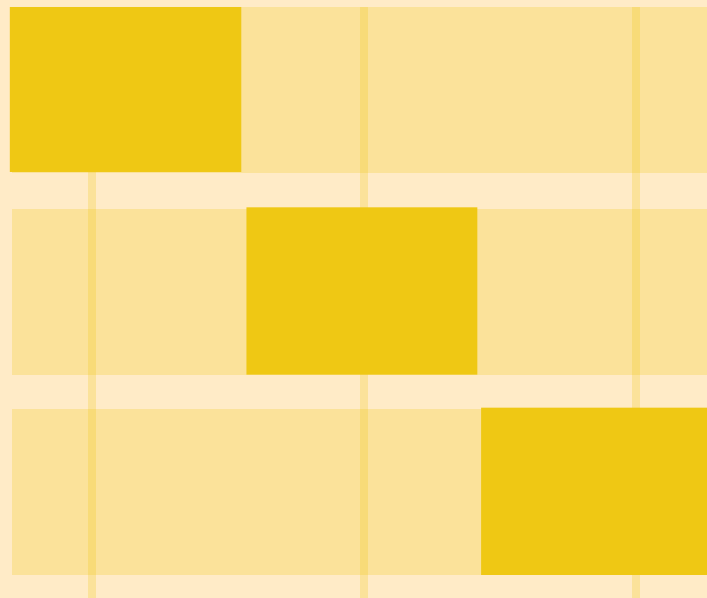
Vooronderzoek, inspiratie sessie en workshops, publicatie explainers #1 & #2

Onderzoek en Co-creatie

Workshops, co-creatie, publicatie explainers #3 & #4, publieksevenement op Public Spaces conferentie

Co-creatie en Presentatie

Publieksevenement, publicatie en presentatie Roadmap

**Februari
-April**

**April
-June**

**Juli
-Oktober**

Wat zijn Digitale Gemeenschaps-goederen? Welk maatschappelijk doel dienen ze?

Wat is de Rol van de Overheid? Hoe kunnen we internationaal samen-werken?

Waar zetten we op in en welke stappen kunnen we gezamenlijk nemen?

Commons Network
<https://www.commonsnetwork.org>

Januari 2024

Illustrations by littlebylittle.co ©

